

5.8 Zeměpis

Charakteristika vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět Zeměpis má přírodovědný i společenskovední charakter. Je jedním z předmětů, který žákovi umožňuje poznávání přírody jako systému, chápání důležitosti udržování přírodní rovnováhy, uvědomování si užitečnosti přírodovědných poznatků a jejich aplikaci v praktickém životě, rozvíjení dovedností objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat, vytvářet a ověřovat hypotézy, vyvozovat z nich závěry a ty ústně a písemně interpretovat. Učí žáky rozlišovat příčiny přírodních dějů, souvislosti a vztahy mezi nimi, předvídat je, popřípadě ovlivňovat, a to hlavně v souvislosti s řešením praktických problémů. Zeměpis obohacuje rozhled žáků uvedením do hlavních přírodních a sociálních podmínek a faktorů života lidí v blízkém území místní krajiny, místním regionu, na území České republiky, v Evropě a dalších světadílech. Umožňuje žákům orientovat se v současném světě a v problémech současného lidstva, uvědomovat si civilizační rizika a perspektivy budoucnosti lidstva i vlastní spoluzodpovědnost za kvalitu života na Zemi a vztahu lidí k jejich přírodnímu i společenskému prostředí. Zeměpis, pohybující se na rozhraní přírodních a společenských věd, má možnost sledovat interakci mezi přírodou lidskou společností.

Obsahové, časové a organizační vymezení předmětu

Zeměpis je povinným vyučovacím předmětem pro žáky osmiletého gymnázia. Týdenní dotace v primě a sekundě je dvouhodinová, v tercií a kvartě pak jednoduhodinová.

Ročník	1	2	3	4
Počet hodin	2	2	1	1

Většina hodin probíhá v zeměpisné učebně. K preferovaným formám výuky patří praktické činnosti s mapami a zeměpisnými daty, prezentace, referáty, tematické video, skupinové projekty, praktická cvičení v terénu (v rámci sportovních kurzů) a exkurze.

Výuka směřuje zejména k

- vytvoření pozitivního vztahu ke svému okolí (přírodě, společnosti)
- podchycení a rozvíjení zájmu o poznávání různých států a regionů, způsobu života, tradic a kultury místních obyvatel i krásy jejich přírody
- získání uceleného obrazu o přírodních, hospodářských a sociálních poměrech v naší vlasti, jejím postavení v Evropě a ve světě, o perspektivě jejího dalšího vývoje a o možnostech její prosperity
- myšlení v evropských a globálních souvislostech
- přípravě žáka na život v Evropě, s Evropou, pro Evropu (vytvoření vědomí evropské sounáležitosti)
- přípravě žáka na život v současném globalizovaném světě
- získávání tolerantního postoje k lidem s odlišnou kulturou, náboženstvím, barvou pleti, politickým přesvědčením
- utváření a rozvíjení základních dovedností, hodnot a postojů ve vyučovacích tématech: geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie, přírodní obraz Země, regiony světa, společenské a hospodářské prostředí, životní prostředí, Česká republika, terénní geografická výuka, praxe a aplikace
- aktivnímu využívání cizího jazyka a různých informačních a komunikačních technologií při vyhledávání, výběru a zpracování informací

Výchovné a vzdělávací strategie předmětu Zeměpis

KOMPETENCE K UČENÍ

(vést žáky k odpovědnosti za své vzdělávání, umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení)

- vytváříme a rozvíjíme zájem žáků o poznávání svého regionu, své vlasti a cizích zemí
- učíme žáky různým metodám poznávání přírodních objektů, přírodních jevů a lidských výtvorů
- učíme žáky plánovat, organizovat a vyhodnocovat jejich činnost
- učíme žáky vyhledávat, zpracovávat a používat potřebné informace v literatuře a na internetu
- učíme žáky zpracovávat informace z hlediska důležitosti
- podporujeme využívání cizího jazyka a mediální techniky
- umožňujeme žákům pozorovat a experimentovat, porovnávat výsledky a vyvozovat závěry
- snažíme se žáky motivovat k učení

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

(podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů)

- vytváříme praktické problémové úkoly a učíme žáky je řešit
- rozvíjíme schopnost objevovat a formulovat problém a hledat různé varianty řešení
- podporujeme originální způsoby řešení
- podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- učíme žáky chápat jevy v souvislostech, vyvozovat, zobecňovat
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

(vést žáky k otevřené, všestranné a účinné komunikaci)

- vedeme žáky k přesnému a logicky uspořádanému vyjadřování či argumentaci
- učíme žáky prezentovat své myšlenky, názory a práce
- klademe důraz na kulturní úroveň mluveného i psaného projevu
- podporujeme konstruktivní kritiku i sebekritiku při hodnocení
- podporujeme přátelskou komunikaci mezi žáky a vyučujícím a mezi žáky navzájem

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

(rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat, pracovat v týmu, respektovat a hodnotit práci vlastní i druhých)

- vedeme žáky k osvojování dovednosti kooperace a společného hledání optimálního řešení problému
- podporujeme práci ve skupinách, týmech a učíme žáky zastávat v těchto týmech různé role
- upevňujeme v žácích vědomí, že ve spolupráci lze lépe naplňovat osobní i společné cíle
- učíme žáky hodnotit práci skupiny, práci svou i práci ostatních členů skupiny
- netolerujeme případné projevy rasismu, xenofobie a nacionalismu

KOMPETENCE OBČANSKÉ

(vychovávat žáky jako svobodné občany, plnící si své povinnosti, uplatňující svá práva a respektující práva druhých, jako osobnosti zodpovědné za svůj život, své zdraví a své životní prostředí, jako ohleduplné bytosti schopné a ochotné účinně pomoci v různých situacích)

- vedeme žáky k poznání možnosti praktického využití geografických dovedností a znalostí
- vedeme žáky k aktivní ochraně duchovních, kulturních a materiálních výtvorů minulosti i současnosti
- vytváříme a upevňujeme v žácích pocit zodpovědnosti za předávání duchovního, kulturního a materiálního bohatství dalším generacím
- vedeme žáky k aktivní ochraně jejich zdraví a k aktivní ochraně životního prostředí
- netolerujeme agresivní, hrubé, vulgární a nezdvořilé projevy chování žáků
- netolerujeme nekolegiální chování a odmítnutí požadované pomoci

KOMPETENCE PRACOVNÍ

(vést žáky k pozitivnímu vztahu k práci, naučit žáky používat při práci vhodné materiály, nástroje a technologie, naučit žáky chránit své zdraví při práci, pomoci žákům při volbě jejich budoucího povolání)

- vedeme žáky k pozitivnímu vztahu k práci
- v rámci možností a podmínek školy učíme žáky při práci využívat moderní technologie, postupy pomůcky a techniku
- seznamujeme žáky se zásadami bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a důsledně vyžadujeme jejich dodržování
- vedeme žáky k plnění jejich pracovních povinností a závazků
- při výuce vytváříme tvořivé pracovní prostředí, měníme podmínky a žáky vedeme k adaptaci na nové pracovní podmínky
- různými formami (exkurze, film, beseda) seznamujeme žáky s různými profesemi s blízkým vztahem k zeměpisu
- seznamujeme žáky s podmínkami a možnostmi jejich pracovního uplatnění v rámci Evropské unie

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

GEOGRAFICKÉ INFORMACE, ZDROJE DAT, KARTOGRAFIE A TOPOGRAFIE

Očekávané výstupy

žák

- 1.1. organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů
- 1.2. používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii
- 1.3. přiměřeně hodnotí geografické objekty, jevy a procesy v krajinné sféře, jejich určité pravidelnosti, zákonitosti a odlišnosti, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává hranice (bariéry) mezi podstatnými prostorovými složkami v krajině
- 1.4. vytváří a využívá osobní myšlenková (mentální) schémata a myšlenkové (mentální) mapy pro orientaci v konkrétních regionech, pro prostorové vnímání a hodnocení míst, objektů, jevů a procesů v nich, pro vytváření postojů k okolnímu světu

PŘÍRODNÍ OBRAZ ZEMĚ

Očekávané výstupy

žák

- 2.1. zhodnotí postavení Země ve vesmíru a srovnává podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy
- 2.2. prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů
- 2.3. rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává, pojmenuje a klasifikuje tvary zemského povrchu
- 2.4. porovná působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost

REGIONY SVĚTA

Očekávané výstupy

žák

- 3.1. rozlišuje zásadní přírodní a společenské atributy jako kritéria pro vymezení, ohraničení a lokalizaci regionů světa
- 3.2. lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny
- 3.3. porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států
- 3.4. zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich

SPOLEČENSKÉ A HOSPODÁŘSKÉ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

žák

- 4.1. posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace, její rozložení, strukturu, růst, pohyby a dynamiku růstu a pohybů, zhodnotí na vybraných příkladech mozaiku multikulturního světa
- 4.2. posoudí, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecné základní geografické znaky sídel
- 4.3. zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství, lokalizuje na mapách hlavní světové surovinové a energetické zdroje
- 4.4. porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit
- 4.5. porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků
- 4.6. lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

žák

- 5.1. porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajín
- 5.2. uvádí konkrétní příklady přírodních a kulturních krajinných složek a prvků, prostorové rozmístění hlavních ekosystémů (biomů)
- 5.3. uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí

ČESKÁ REPUBLIKA

Očekávané výstupy

žák

- 6.1. vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy
- 6.2. hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům
- 6.3. hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu
- 6.4. lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit
- 6.5. uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států

TERÉNNÍ GEOGRAFICKÁ VÝUKA, PRAXE A APLIKACE

Očekávané výstupy

žák

- 7.1. ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu
- 7.2. aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny
- 7.3. uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu ve volné přírodě

<p>podnebné pásy, uvědomuje si význam atmosféry</p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvětlí pojmy: vnitřní a okrajové moře, průliv průplav, záliv, poloostrov ostrov, souostroví, na mapě ukáže světové oceány, teplé a studené proudy - vysvětlí jednoduše půdotvorný proces, uvede rozdělení půd, uvědomuje si důležitost zachování půdního fondu - vyjmenuje vegetační pásy na zemi v souvislosti se zonálním uspořádáním podnebí, dokáže jednotlivé vegetační oblasti stručně charakterizovat - vyhledá rozlohy světových oceánů a seřadí je podle velikosti, ukáže nejhlubší místa oceánů, okrajová moře a další - prvky členitosti pobřeží, porovná hospodářské využití oceánů - umí porovnat světadíly podle rozlohy, popíše polohu světadílů vzhledem k rovníku, vzhledem k ostatním kontinentům, určí krajní body - zná nejvýznamnější pohoří, nížiny, řeky, jezera a umí je nalézt na mapě - ví, do kterých podnebných pásů zasahuje světadíl, na mapě najde místa, kde byly naměřeny extrémní hodnoty teplot a srážek - vyjmenuje vegetační pásy, do kterých světadíl zasahuje a vyhledá typické zástupce fauny a flóry a také kulturní plodiny zde pěstované - na mapě ukáže významná naleziště surovin - zjistí a uvede počet obyvatel, popíše rozmístění obyvatel v závislosti na přírodních podmínkách, zná základní rasy a skupiny obyvatel - umí ukázat nejvýznamnější města kontinentu, světadíl dokáže rozdělit na několik oblastí a uvést jejich stručnou charakteristiku přírodních i socioekonomických podmínek - zhodnotí životní podmínky a možnosti využití polárních oblastí 	<p>v atmosféře</p> <ul style="list-style-type: none"> - hydrosféra – oceány a moře, voda na pevnině, význam vodstva - pedosféra – složení půdy, základní půdní druhy a typy, význam půdy, ohrožení půdního fondu - biosféra – tropické lesy, savany, pouště a polopouště, subtropické oblasti, stepi lesostepi, lesy mírného pásu, tundry, polární oblasti, život v mořích, výškové stupně <p><u>Geografie oceánů a kontinentů</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - světové oceány - Atlantský, Tichý, Indický, Severní ledový - Afrika - celková charakteristika (poloha, rozloha, povrch, vodstvo, podnebí, fauna, flora, nerostné suroviny, obyvatelstvo, hospodářství, oblasti) - Austrálie - celková charakteristika, Australský svaz, Oceánie, Antarktida 	<p>T, Ú, R, PS</p>	<p>OVO: 3.1,3.2,3.3,3.4</p> <p>U:3.1,3.2</p>
---	--	--------------------	--

<p>významná jezera veletoky (uvede, do kterých oceánů se vlévají)</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyjmenuje podnebné pásy, vysvětlí princip monzunu, uvede, které oblasti nejvíce ovlivňuje - v souvislosti s klimatickými podmínkami uvede vegetační pásy a příklady typických rostlin a živočichů - porovná počet obyvatel Číny s ostatními státy Asie, uvede nejrozšířenější náboženství, rasy, národy a jazykové skupiny - na mapě vymeze nejdůležitější naleziště nerostných surovin - uvede hlavní hospodářsky pěstované plodiny a hlavní průmyslové oblasti - vyjmenuje oblasti, na které lze Asii rozdělit, uvede státy patřící do daných oblastí a pokusí se vystihnout co je pro danou oblast typické 	<ul style="list-style-type: none"> - obyvatelstvo - nerostné suroviny - oblasti (regiony) Asie 		
--	---	--	--

Zeměpis - tercie

KONKRETIZOVANÝ VÝSTUP	KONKRETIZOVANÉ UČIVO	NÁSTROJE HODNOCENÍ	VAZBY, PŘESAHY
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ví, kudy vede přírodní hranice mezi Evropou a Asií, vyhledá okrajové body Evropy, porovná rozlohu a členitost Evropy s ostatními kontinenty, zná nejdůležitější ostrovy, poloostrovy, průlivy, zálivy a okrajová moře omývající břehy Evropy - objasní důležité mezníky geologického vývoje Evropy, na mapě ukáže největší nížiny, pohorí, nejvyšší vrcholy, nejvýznamnější evropské veletoky, jezera, ledovce - vyjmenuje podnebné pásy, do kterých Evropa zasahuje, porovná teploty a množství srážek v těchto pásech se zřetelem na další klimatogeografické faktory (nadmořská výška, vzdálenost od moře, mořské proudy) - vyjmenuje hlavní vegetační pásy Evropy, uvede příklady typických zástupců fauny a flory - na mapě vyhledá ložiska nerostných surovin, hlavní hospodářsky pěstované plodiny a nejdůležitější průmyslové oblasti Evropy - porovná počet obyvatel s ostatními kontinenty, vysvětlí pojem stárnutí obyvatelstva, odůvodní hlavní migrační proudy, popíše hlavní národy, jazykové skupiny a převažující náboženství - zjistí, kterými koridory se přepravuje nejvíce zboží a surovin a jakými druhy dopravy - seznámí se s hlavními turistickými oblastmi a centry Evropy - vyjmenuje a na mapě ukáže všechny evropské státy, určí jejich hlavní města, rozdělí státy do oblastí, které spojují určité společné znaky a provede stručnou charakteristiku těchto oblastí 	<p>Zeměpis světa – Evropa</p> <ul style="list-style-type: none"> - zeměpisná poloha, rozloha, členitost - reliéf Evropy a vodstvo - podnebí - vegetační oblasti - obyvatelstvo a osídlení - nerostné bohatství, průmysl, zemědělství - doprava - turistika a cestovní ruch - oblasti Evropy (Jižní Evropa, Severní Evropa, Západní Evropa, Alpské státy, Střední Evropa, Jihovýchodní Evropa, samostatné státy bývalého Sovětského Svazu, Evropské Rusko) - integrační procesy v Evropě - zvyky a tradice národů Evropy, evropské symboly, styl života v Evropě 	<p>T, Ú, R, DC, PP, PS</p>	<p>OVO: 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6</p> <p>U: 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4</p> <p>PT:</p> <p>Výchova k myšlení v evropských souvislostech -objevujeme Evropu a svět -Evropa a svět nás zajímá</p>

<ul style="list-style-type: none"> - v souvislosti s přírodními podmínkami vymezí hlavní oblasti pěstování kulturních plodin, porovná význam chovu různých hospodářských zvířat - vyjmenuje druhy dopravy, zhodnotí jejich význam, náročnost a vliv na životní prostředí - posoudí význam služeb, hierarchii služeb, růst zaměstnanosti ve službách - uvědomí si jak rozvoj cestovního ruchu ovlivňuje ekonomiku dané oblasti, umí popsat některé turisticky zajímavé oblasti ČR - uvede příklady výrobků (surovin), které mají zásadní podíl na exportu a importu - vyjmenuje regiony ČR, uvede stručnou charakteristiku jednotlivých regionů - porovná region ve kterém žije, s jinými regiony - uvede polohu místního regionu v rámci republiky a zhodnotí výhody a nevýhody této polohy - uvede, se kterými regiony sousedí a jak se event. rozvíjí vzájemná spolupráce - na základě získaných znalostí charakterizuje přírodní podmínky - zhodnotí sociálně ekonomickou situaci v regionu (porovná s celkovou sociálně ekonomickou situací v ČR) 	<ul style="list-style-type: none"> - zemědělská půda a pěstování plodin, - potravinářský průmysl - doprava - železniční, vodní, silniční, letecká a potrubní - služby - rekreace a cestovní ruch - zahraniční obchod Oblasti ČR - Praha, Střední Čechy, Jižní Čechy, Západní Čechy, Severozápadní Čechy, pánevní oblast, Severovýchodní Čechy, Východní Čechy, Vysočina, Jižní Morava, Střední Morava, Ostravsko –slezská oblast Místní region - zeměpisná poloha - vztahy k okolním regionům - přírodní charakteristika - socioekonomická charakteristika 	<p style="text-align: center;">T,Ú,DC,R,PP</p> <p style="text-align: center;">R,PS,PP</p>	<p>OVO: 2.3, 2.4 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5</p> <p>U: 2.4 6.1</p> <p>OVO: 7.1, 7.2, 7.3</p> <p>U: 7.1</p>
--	---	---	--